

Novinky zahraniční knihovnické literatury

IFLA Journal

KAPANKA, Heather. School library media specialists: An evolving profession in a pandemic [Mediální specialisté ve školní knihovně – vývoj profese v době pandemie]. *IFLA Journal*. 2022, 48(1), 41–49. ISSN 0340-0352 (print); 1745-2651 (web). Dostupné také z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03400352211011494>.

V souvislosti s rozvojem informačních technologií a jejich uplatněním při výuce ve školách se v posledních desetiletích dostává do popředí funkce informačních profesionálů, které můžeme označit jako mediální specialisty. Tito specialisté pomáhají rozvíjet informační a komunikační gramotnost studentů již od prvních školních dnů. Kromě běžné správy knihovního fondu také spolupracují s učiteli při přípravě výuky, vybírají pro studenty nejvhodnější studijní materiály v papírové i online formě a učí je s nimi pracovat. Pandemie covid-19 s sebou přinesla bezprecedentní výzvu v podobě dlouhodobé distanční výuky, která posunula i roli knihoven a jejich pracovníků.

Na podzim roku 2020 byl prostřednictvím telekonferenční aplikace Zoom veden standardizovaný otevřený rozhovor se třemi mediálními specialistkami z michiganských školních knihoven. Otázky byly dotazovaným sděleny předem a všechny souhlasily se zveřejněním odpovědí v článku. Každá z dotazovaných je jedinou specialistkou svého druhu v dané škole, každá z nich učí studenty různého věku. Během zhruba půlhodinového rozhovoru jim byly položeny stejné obecné otázky týkající se jejich náplně práce před pandemií covid-19, jejich zkušeností během přechodu na distanční výuku zejména ve smyslu nutnosti změny a přizpůsobení pracovních postupů, aby byly schopny poskytnout co největší podporu studentům, učitelům a rodičům během pandemie. Účastnicemi byly: Jenny Bachman, mediální specialista Hampton Elementary v Hamptonu (492 dětí od nejmenších do 5. třídy základní školy, 25 učitelů), Gwenn Marchesano z Pioneer Middle School v Plymouthu (6.–8. třída, 869 studentů, 39 učitelů) a Brenda Carlson z Rochester Adams High School v Rochester Hills na předměstí Detroitu (9.–12. třída, 1570 studentů, 100 učitelů). S nástupem pandemie na jaře roku 2020 bylo nutné se velmi rychle přeorientovat na distanční výuku, což na všechny tři mediální specialistiky kladlo velké nároky. Do značné míry došlo k omezení cirkulace tištěných knih z důvodu eliminace rizika nákazy. Bylo třeba ujistit rodiče i studenty, že „digitální četba“ je také četba, a co nejrychleji zpřístupnit materiály zejména ve formě e-knih a audioknih.

Zajistit vše spojené s online výukou bylo pro školy značně náročné jak organizačně, tak finančně. Ve spolupráci s informačními profesionály se učitelé i studenti museli velmi rychle seznámit s novými online nástroji pro výuku. Jenny byla nucena naučit studenty pracovat např. s aplikací *Sora*, která umožňuje přístup k e-knihám, a s nejrůznějšími online zdroji, kterými knihovna disponovala. Také podávala učitelům informace týkající se autorských práv v souvislosti se zpřístupňováním některých materiálů. Naštěstí ještě před pandemií Jenny naučila žáky používat nástroj *Google Classroom* a posílat e-maily. Oproti běžné situaci bylo potřeba obsloužit větší počet studentů za kratší dobu. Gwen Marchesano uvedla jako zásadní problém fakt, že ne všechny rodiny měly přístup k internetu a bylo potřeba jim nejprve vytvořit *hotspoty*. Učitelé se začali mezi sebou o přípravu online výuky dělit a knihovna sloužila jako technická, ale i sociálně emoční podpora. Brenda Carlson uvádí, že přechod na distanční výuku se podobal noční můře, mnoho věcí bylo potřeba řešit „za pochodu“, stylem pokus-omyl. Mnohem více času jí zabralo poskytování technické podpory učitelům než komunikace se studenty, jíž se věnuje za normálních okolností. V procesu distanční výuky hráli pochopitelně důležitou

roli rodiče a jedním z úkolů mediálních specialistů bylo podpořit také je a pokusit se o účinnou spolupráci mezi nimi a školou. Ačkoli pandemie covid-19 na podzim roku 2020 zdaleka neskončila, řada michiganských škol v té době přešla zpět na prezenční formu výuky. Na některých školách si studenti mohli vybrat, jakou formou si přejí ve studiu pokračovat – zda se vrátit do školy, nebo dokončit semestr na dálku. Mnoho škol věnovalo pozornost zřízení „*learning commons*“, tedy zázemí pro využívání jak fyzicky dostupných, tak virtuálních nástrojů potřebných k výuce. Tato zařízení nabízejí místo pro individuální studium (např. čítárny), prostor pro spolupráci skupin studentů (např. diskusní kroužky), pro konání přednášek, část tvoří počítačové laboratoře atd. Jako velmi užitečná pro studenty se ukázala výuka formou tzv. nasměrovaného bádání (*guided inquiry*), kdy je kladen velký důraz na samostatnou práci studenta na výzkumném úkolu zadaném učitelem. Úlohou knihovníka je především doporučit relevantní zdroje, případně naučit studenta s nimi pracovat.

Nezanedbatelnou součástí práce informačních profesionálů během pandemie covidu byla podpora informační gramotnosti. V souvislosti s pandemií se objevila celá řada falešných zpráv a dezinformací, což přineslo nutnost podporovat studenty v kritickém myšlení, učit je využívat spolehlivé zdroje informací a také nakládat se získanými informacemi efektivně a eticky. Lze říci, že pandemie ukázala to, co informační profesionálové už věděli: totiž, že knihovna je „srdcem“ školy, ať už virtuálně nebo fyzicky. Ač bylo velice obtížné a stresující přeorientovat se bleskově na online výuku, byla to také doba inovací a růstu. Ve výsledku to vedlo ke zlepšení mediální gramotnosti studentů a učitelů a posílilo spolupráci mezi všemi zúčastněnými. Řada nástrojů, které začaly být úspěšně využívány během pandemie, se nepochybně stane běžnou součástí výuky v budoucnu.

KOSCIEJEW, Marc. Remembering Covid-19; or, a duty to document the coronavirus pandemic [Na paměť pandemie Covid-19, aneb povinnost dokumentovat]. *IFLA Journal*. 2022, 48(1), 20–32. ISSN 0340-0352 (print); 1745-2651 (web). Dostupné také z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03400352211023786>.

Připomínat si pandemii koronaviru je závazkem vůči současnosti i budoucnosti. Zpětný pohled na zkušenosti z „covidového“ období nám může pomoci v jakékoli globální zdravotní krizi v budoucnu. Je otázkou, zda se pandemie covid-19 stane součástí kolektivní paměti. Například španělská chřipka z let 1918–1920 (přestože se jednalo o nejzávažnější pandemii v nedávné historii, během níž se infikovala třetina světové populace) se součástí kolektivní paměti nikdy nestala. Jedním z hlavních důvodů byla bezpochyby absence moderních médií a technologií v době, kdy se tato pandemie rozvinula. Naproti tomu covidová pandemie je průběžně dokumentována, a to nejrůznějšími způsoby a v nejrůznějších sektorech.

Řada odborníků se domnívá, že klíčovou úlohu v dokumentaci pandemie by měly hrát archivy, knihovny a muzea (dále též AKM). Způsoby, jakými tyto instituce dokumentují pandemii koronaviru, se liší. Knihovny například shromažďují a poskytují přístup k aktuálně publikovaným materiálům o krizi, archivy shromažďují a uchovávají institucionální záznamy, které dokumentují zvládání pandemické situace, muzea shromažďují a vystavují kulturní artefakty spojené s krizí atd. Jak ukázaly zkušenosti s dokumentací některých předchozích událostí (Occupy Wall Street, 11. září aj.), je nesmírně důležité archivovat informace průběžně, v reálném čase, tedy tak, jak v průběhu dění vznikají a vyvíjejí se. Při dodatečné dokumentaci nebo dokumentaci jen „finálních“ výstupů by mohlo snadno dojít ke zkrácení informací. Současné dokumentační iniciativy AKM se stále vyvíjejí, a to i vzhledem k tomu, že se pandemie vrací ve stále nových a nových vlnách. Řada paměťových institucí vytvořila užitečné informační zdroje vztahující se k pandemii.

V tomto kontextu můžeme zmínit např. webovou stránku IFLA (<https://www.ifla.org/covid-19-and-the-global-library-field>) poskytující nejrůznější rady a materiály na téma pandemie, stránku Americké knihovnické asociace (<https://acrl.libguides.com/pandemic/ala>) nabízející řadu zdrojů pro knihovny zaměřených především na posílení připravenosti a zvládnání pandemie, dále www stránku Společnosti amerických archivářů (<https://www2.archivists.org/resources-for-response-to-covid-19-health-crisis>) prezentující zdroje, které mohou sloužit jako průvodce zvládnáním zdravotní krize, nebo stránku IMLS (*Institute of Museum and Library Services*, <https://www.imls.gov/coronavirus-covid-19-updates/covid-19-resources-libraries-and-museums>) s odpovídajícími zdroji pro knihovny a muzea. Také UNESCO buduje webové stránky určené dokumentátorům (<https://en.unesco.org/covid19/communicationinformationresponse/documentaryheritage>). Specifičtější příkladem těchto iniciativ (ve smyslu zaměření se pouze na situaci v jednom konkrétním státě) může být pak *Utah Covid-19 Digital Collection* (https://lib.utah.edu/services/digital-library/COVID19_digitalcollection), kterou buduje J. Willard University Library. Tato sbírka obsahuje informace nezbytné pro zvládnání pandemie na běžné každodenní úrovni, ale také shromažďuje materiály pro budoucí historiky, podává svědectví o tom, jak se komunita postavila k nařízením, jaký vliv mělo nucené omezení sociálního kontaktu a v neposlední řadě také umožňuje lidem sdílet zkušenosti a tím posiluje vazby mezi nimi. Dokumentuje pandemii ve státě Utah sběrem fotografií, novinových článků, ale také např. metodou orální historie, která může mít v budoucnu neocenitelnou hodnotu. Jak už bylo výše uvedeno, dokumentaci covidové pandemie na jedné straně zjednodušují moderní technologie, díky nimž je možno sledovat dění prakticky na celém světě online. Ohromné množství zdrojů nicméně znesnadňuje výběr a vše uchovat nelze. Podle definice UNESCO by dokumentové dědictví mělo být tvořeno dokumenty v analogové nebo digitální podobě s obsahem významným pro komunitu, zemi, kulturu či humanitu, které jsou uloženy na nosičích a lze je uchovávat a zpětně vyhledat. Hlavním přínosem této dokumentace je ukázat, jak společnost reaguje na výzvy spojené s covid-19 na behaviorální, politické a technologické úrovni. Ztráta, poškození nebo zkreslení těchto informací by přinesly nemalé obtíže v pochopení reakcí lidstva na pandemii v budoucnu. Velkou výzvou, které je v této době nutno čelit, je tzv. „infodemie“, tedy množství falešných zpráv a dezinformací, které se během pandemie šířily a stále šíří a komplikují výběr relevantních dokumentů vhodných k uchování do budoucna.

Vzhledem k tomu, že zajištění trvalé dostupnosti dokumentového dědictví je základní funkcí a vlastně i důvodem existence každé paměťové instituce, mají AKM povinnost vůči současným i budoucím generacím dokumentovat pandemii koronaviru co možná nejpečlivěji. Mezinárodní archivní rada (*International Council on Archives*) vydala prohlášení, v němž tuto povinnost zakotvila. Většina ustanovení se zaměřuje na uchovávání a správu vládních a celkově veřejných dokumentů. Návod, jak tuto dokumentaci provádět, lze shrnout do čtyř hlavních bodů: 1) mít povinnost vytvářet odpovídající záznamy aktivit a rozhodnutí veřejných institucí s cílem objasnit „co“ a „proč“, 2) klást důraz na přesnost, spolehlivost, autenticitu a úplnost těchto záznamů, 3) zakotvit postupy, které umožňují rutinní vytváření, pořádání a správu těchto záznamů a 4) všemi prostředky zabránit tomu, aby tyto záznamy byly úmyslně pozměňovány, falšovány nebo dokonce ničeny. Aby byly AKM schopny dostát povinnosti dokumentovat pandemii, vyžaduje to také mít nezbytné zdroje a práva k shromažďování těchto materiálů. Bohužel kromě výzev spojených s pandemií čelí tyto instituce problémům s podfinancováním. Je tedy vhodné snažit se o navýšení zdrojů zejména ze strany zřizovatelů.

XIN, Zhou. Practices and thinking of public libraries in China during Covid-19 [Praxe a uvažování ve veřejných knihovnách v Číně během pandemie Covid-19]. *IFLA Journal*. 2022, 48(1), 161–173. ISSN 0340-0352 (print); ISSN 1745-2651 (web). Dostupné také z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03400352211046024>.

Na začátku roku 2020 byly stejně jako v jiných zemích knihovny v Číně nuceny zavřít své brány a přesunout většinu služeb do online prostředí. To s sebou přineslo mnohé nesnáze, ale také mnoho příležitostí k inovacím. Vzhledem k dopadům pandemie na psychiku obyvatelstva (zmatek, úzkost, obavy) se knihovny od počátku snažily pomáhat především formou biblioterapie – výběrem vhodné četby nejen pro běžné čtenáře, ale i pro pacienty a personál v různých zařízeních, kam knihy pravidelně posílaly. Například ve Wuchanu se podařilo vytvořit 78 provizorních čtecích koutků v nemocnicích, hotelích, které sloužily pro izolaci nakažených, a v řadě dalších zařízení. Cirkulovalo zde asi 40 000 knih. Wuchanská knihovna na svém cloudu zpřístupnila čtecí službu, k níž se uživatel dostal prostým načtením QR kódu. Také zveřejnila řadu informací ohledně prevence nákazy atd. I další knihovny podpořily řadu čtenářských aktivit, pořádaly např. online čtecí maratóny atd. Bylo také možné objednat si tištěné knihy na dálku, ty byly řádně dezinfikovány a následně donáškovou službou bezpečně doručeny k uživateli.

Čínská národní knihovna nabízí „Tematické zdroje o covid-19“, které zahrnují domácí i zahraniční zdroje odborné literatury. Národní vědecká a technologická knihovna založila rubriku literatury o covid-19 určené pro stav nouze, která obsahuje více než 3,5 milionu zahraničních vědeckých a technologických dokumentů na téma pomoci při prevenci a kontrole pandemie. Knihovna provincie Jilin umožnila otevřený přístup k zahraničním digitálním zdrojům souvisejícím s koronaviry a poskytla akademickou podporu vědecko-výzkumným a lékařským pracovníkům. Také další knihovny poskytly online přístup ke zdrojům a tematickým databázím (v čínštině i jiných jazycích) souvisejícím s pandemií a jejím zvládnutím, snažily se integrovat online zdroje (e-knihy, audioknihy, videozáznamy, ale např. také epizody seriálů *anime*), které ihned začaly využívat statisíce uživatelů. Prostřednictvím platformy *Reading union* byly zdarma uvolněny nejrůznější výukové materiály. Důležitou součástí byla také podpora informační gramotnosti a třídění zdrojů informací na relevantní a nerelevantní. Například na samotném začátku pandemie se rozšířila zpráva, že v knize *Empirical Basic Theory and Application of Traditional Chinese Medicine* byla pandemie předpovězena už před více než 10 lety; čtenáři knihu masivně žádali a bylo nutno uvést tyto informace na pravou míru. V rámci podpory informační gramotnosti bylo dále možné absolvovat různé kurzy a přednášky na téma porozumění pandemii a kroků nutných k jejímu zvládnutí. Získané znalosti pak bylo možné si ověřit formou online kvízů a soutěží např. na platformách *WeChat*, *Weibo* a *TikTok*. Čínská národní knihovna a 32 dalších knihoven se pokusily zmapovat, o jaký typ informací byl v průběhu úplné uzavírky mezi lednem a březnem 2020 největší zájem. K analýze bylo využito celkem 2475 článků publikovaných jako novinky na webech knihoven v této době. Podle obsahu byly rozděleny do sedmi kategorií: oznámení o službách a pravidlech využívání knihovny, digitální zdroje, podpora čtení, vzdělávání veřejnosti, online aktivity, společné protipandemické akce a sbírka protipandemické literatury. Uživatelé mohli tyto zdroje využívat přes aplikaci *WeChat*, díky níž bylo možno zkoumat počty přístupů do jednotlivých kategorií. Nejvyšší průměr zobrazení vykazovala kategorie oznámení o službách. Uživatelé byli znepokojeni omezením rozsahu služeb a s napětím sledovali, kdy se vše vrátí do více či méně normálních kolejí. Naopak nízký byl zájem o možnosti spojené s propagací čtenářství a online aktivitami (pokud už o ně uživatelé projevíli zájem, převažoval zájem o obsah týkající se pandemie). Ve skupině dětských čtenářů obecně nebyl zájem o online služby vysoký, což ale souvisí s tím, že většina dětí nemá vlastní mobilní telefon či účet na sociálních sítích, takže jsou v tomto směru zcela odkázány na

vůli rodičů. Řadu postupů nastavených během pandemie bude užitečně rozvíjet i v post-pandemickém období. Lze předpokládat, že knihovnická obec bude vyvíjet ještě více úsilí v oblasti rozšiřování nabídky digitálních zdrojů, využívání nových médií, podpory informační gramotnosti, snahy o zajištění otevřeného přístupu, rozvíjení spolupráce v rámci knihovnické komunity i mimo ni atd. V tomto směru lze pandemii covid-19 chápat také jako příležitost k inovacím a katalyzátor změny.

Bulletin des bibliothèques de France

GRIMM, Alexandra, Rachel IVY CLARKE, Katerina LYNN STANTON a Bo ZHANG. Rendre visible la valeur du travail en bibliothèque publique avec le True Value Calculator: entretien avec Rachel Ivy Clarke, Katerina Lynn Stanton, Alexandra Grimm et Bo Zhang [Jak zviditelnit hodnotu práce ve veřejných knihovnách s nástrojem True Value Calculator: rozhovor s Rachel Ivy Clarke, Katerinou Lynn Stanton, Alexandrou Grimm a Bo Zhang]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)* [online]. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-053>.

Příspěvek je rozhovorem francouzského knihovnického periodika BBF se čtyřmi zástupci Školy informační vědy při univerzitě v Syracuse ve Spojených státech: pedagogickou asistentkou, dvěma doktorandy a studentkou magisterského studia. Přibližuje fungování a výhody nově vyvinutého nástroje k hodnocení práce knihovníků – *True Value Calculator*. Knihovníci se neúnavně snaží přesvědčit uživatele i rozhodovací orgány o přidané hodnotě, kterou veřejnosti přinášejí. Americký tým se domnívá, že běžně používané indikátory se příliš zabývají materiálním vybavením (prostory, sbírky atd.), zatímco emoční a intelektuální práce knihovníků zůstává málo viditelná. Proto je třeba brát v úvahu veškeré úkony nezbytné pro zpřístupnění knihovních zdrojů. Nový přístup vychází z konceptu *critical design* – zvláštní formy aktivistického výzkumu. Vytvářením provokativních artefaktů dochází ke zpochybňování stanovených předpokladů, ke změně perspektiv a k oživení schopnosti přemýšlet novými způsoby. Jinak řečeno, používá prvky designu ke zpochybnění současného světa a vytvoření představy, jak by měl vypadat. Pokud přestaneme chápat knihovnictví jako vědu a začneme ho vnímat jako designové návrhářství, otevrou se před námi nové metody, které povzbudí knihovnické i uživatele k myšlení mimo tradiční koncepty knihoven.

True Value Calculator definuje 13 kategorií knihovních činností (administrace a management, marketing u odpovědných orgánů, oběh dokumentů, rozvoj a management sbírek, IT, MVS, přesah do komunitního dění, profesní rozvoj, programování, doporučení uživatelům (konzultace), referenční služby, školení a kurzy, technické služby. Knihovníci po celých Spojených státech byli dotázáni, kolik času ze své týdenní pracovní náplně věnovali třinácti zmíněným činnostem. Zároveň byla sbírána data o finančním ohodnocení knihovníků, aby bylo možno spočítat hodinovou sazbu různých knihovních úkonů. Tím, že kalkulátor upozorní na hodnotu práce knihovníka (tedy osoby, která knihovní sbírky zpřístupňuje), překonává zažitou představu knihovny jako budovy obsahující jen knihovní sbírky a zdroje. Knihovna je hodnotná pro ty, kdo do ní chodí a pracují v ní, a také díky nim. Výstupy z kalkulátoru je možno použít nejen při vyjednávání ohledně financování knihoven.

Zpětná vazba od uživatelů kalkulátoru (zdarma na webových stránkách univerzity: <https://truevalue.ischool.syr.edu/calculator/>) je většinou pozitivní. Kritikům vadí, že vyzdvihuje peněžní hodnotu knihovních služeb. Autoři ale považují tuto kritiku za konstruktivní – znamená to, že kalkulátor splnil základní cíl konceptu *critical design*: podnítit k přemýšlení a reakci!

V interním rozhodovacím procesu je možno kalkulátor použít i při výpočtu skutečné hodnoty různých aktivit, které knihovny uživatelům nabízejí. Například pro stanovení ceny nového kurzu nejde o to započítat jen viditelné náklady jako ohodnocení vyučujícího, ale i náklady neviditelné, tj. náhradu za práci všech knihovníků, kteří přispěli k tomu, že tento kurz bude uskutečněn.

Kalkulátor je vytvořen základním generátorem webových formulářů a je možno k němu přidat další bezplatné funkce. Kdokoli může (a měl by!) vytvořit svoji vlastní verzi takříkajíc na míru. Klíčovým prvkem není kód, ale sebraná data.

Na konci článku je uvedena stručná charakteristika podobné iniciativy z Dánska. Metodologický rámec *l'Impact Compass* pomáhá zhodnotit vliv veřejných knihoven v očích odpovědných orgánů, veřejnosti, ale i on má interní využití. Metoda zahrnuje čtyři dimenze: vliv emoční, intelektuální, kreativní a sociální. Návod k použití je k dispozici na webu: https://www.roskildebib.dk/sites/roskilde.ddbcms.dk/files/files/news/en_brugsguide_06.05.21_0.pdf.

ETASSE, Marion. Garantir la qualité des données de pilotage de la bibliothèque, un enjeu collectif: perspectives de la mission „Aide à la décision“ de la Direction générale déléguée Bibliothèques et appui à la science ouverte (DGD BAPSO – Université Grenoble Alpes) [Jak zaručit kvalitu dat pro vedení knihovny, kolektivní výzva: vyhlídka projektu „Pomoc při rozhodování“ zástupkyně generálního ředitele pro knihovny a podporu otevřené vědy (Univerzita Grenoble Alpes)]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)* [online]. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-0000-00-054>.

Již více než deset let knihovny univerzity v Grenoblu (*Université Grenoble Alpes* – 10 univerzitních a asi 30 přidružených knihoven) aktivně investují do oblastí hodnocení poskytovaných služeb. Která data by měla být vedení sdělována? Jaké jsou hlavní technické problémy? Výsledkem jsou nejen nové nástroje a metody, ale i úplně nová kultura správy dat v odděleních, jež zase podnítila rozvoj kompetencí a každodenních činností. Jakým způsobem se změnila interní kompetence? Článek se věnuje tématu podpory rozhodování z technického a metodického hlediska.

V roce 2006 se univerzitní knihovny v Grenoblu stávají na tomto poli průkopníkem. Najímají zvláštního pracovníka, podřízeného zástupkyni ředitele, pro vytvoření profesionálního nástroje k výpočtu ukazatelů a statistik. V roce 2015 se cíl projektu posouvá směrem k „pomoci při rozhodování“. Z původního rejstříku indikátorů, který tvořil obraz všech činností v knihovnách a sledoval vývoj v čase pro stanovení realistických a pertinentních cílů, byla vytvořena databáze, která je stále vyvíjena, aby dostala nejnovějším požadavkům. Nyní se hodnocení týká všech: všichni se více snaží, zvedla se soudržnost v týmech. Každý pracovník vidí užitečnost hodnocení akcí a je si vědom toho, že je třeba sbírat kvalitní data. Odpovědní pracovníci musí rozhodnout, které indikátory jsou důležité. Metadata umožňují popis a použití indikátorů podle konkrétního kontextu. Do projektu je významně zapojeno vedení univerzitních knihoven. Dnes, kdy jsou finanční i lidské zdroje ještě více omezeny, nabývají otázky výkonnosti a rentability na důležitosti.

Cíl je jednoznačně strategický: pomoci týmům ohodnotit (a posoudit) všechny knihovní aktivity a dodat vedení užitečná data k rozhodování a řízení. Ověřit, jak jsou uspokojovány potřeby univerzitní komunity a uživatelů informačních služeb. Ke zjednodušení a zrychlení procesu je nutné zautomatizovat vše, co je možné: nástroje „*Business Intelligence*“ umožňují zpracovat tisíce ročních zpráv, počítá se s podporou projektu bibliometrie v otevřené vědě. Očekávaným výstupem budou kvalitní dokumenty snadno komunikovatelné směrem k vedení, oddělením, týmům i odpovědným orgánům na univerzitě, ministerstvu atd.

Hodnotit znamená především otevřít se konstruktivní kritice uskutečněných akcí. Je třeba znát skutečné (ne předpokládané) potřeby uživatelů. Přesná data umožňují odpovědným osobám činit osvědčená rozhodnutí.

V knihovnách je k dispozici široká škála datových fondů. Největší z nich je kombinace systému ILMS (řídícího knihovního systému) a vyhledávacího nástroje. Dodává data o uživateli, transakcích, používání elektronických dokumentů, o průběžné kontrole interních aktivit atd. a je doplňována dalšími vstupními daty (návštěvnost knihoven, kulturních akcí aj.). Ukládat takové množství dat je komplexní úlohou, proto bylo rozhodnuto vytvořit nové datové úložiště, kde bude možné vzájemně porovnávat všechna požadovaná data. Je to dlouhodobý a náročný projekt, který má však podporu odpovědných míst na univerzitě. Vedení univerzity by rádo sdílelo získané zkušenosti při budování velkého celouniverzitního úložiště dat, které by mělo být vybudováno během osmi let a kam by měla být knihovní data také integrována. Tento přístup je ve francouzských univerzitách v podstatě inovativní. V článku je dále popsána metodologie budování datového skladu, včetně etap konstrukce.

JULLIEN COTTART, Odile a Cécile TOUITOU. Traduire et analyser l'activité en bibliothèque: nouveaux outils et évolutions des pratiques d'évaluation: entretien croisé avec Odile Jullien Cottart et Cécile Touitou [Jak porozumět aktivitám v knihovnách a analyzovat je: nové nástroje a vývoj praxe hodnocení: rozhovor s Odile Jullien Cottard a Cécile Touitou]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupný z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-055>.

Knihovny se zabývají hodnocením již dlouhou dobu, ale i tato praxe se vyvíjí. Rostoucí množství dat ke zpracování, očekávání správních orgánů a uživatelů, vývoj profesních kompetencí, to vše musí být bráno v úvahu. Příspěvek je rozhovorem zástupce francouzského časopisu BBF s vedoucí pracovnící odpovědnou za projekt indikátorů a kvality v knihovnách univerzity Lyon-3 (Odile Jullien Cottart) a pracovnící s mezinárodní kariérou, nyní působící v knihovně prestižní vysoké školy Science Po v Paříži (Cécile Touitou).

V úvodu jsou představeny projekty, na kterých se aktuálně pracuje. V knihovnách univerzity Lyon-3 je to projekt přidání modulu *Univerzitní knihovna* do univerzitního Informačního systému pro rozhodování. Tento modul umožní automatické zpracování indikátorů. Cílem není zpracovávat veškerá data, pouze indikátory nezbytné k řízení. Vysoká škola Science Po se v dohledné době chystá otevřít nový kampus s knihovnou. Proto započaly práce na vytvoření barometru, který by dlouhodobě sledoval vývoj využívání služeb (změny nastaly při pandemii koronaviru nebo změny očekávané, související s otevřením nových prostor).

Pro kvalitativní přístup k hodnocení je třeba být zvědavý a otevřený, ochotný zpochybnit své jistoty. Nepočítat jen vstupy, výpůjčky a školení, ale pozorovat uživatele v prostoru, při využívání služeb, navazovat s nimi kontakt, nechat je, aby se zapojili, vžít se do jejich role. Dostatečně komunikovat s nadřazenými orgány, partnerskými institucemi. Nemyslet si, že existence knihovny je samozřejmá a každý ví, co společností přináší. Je důležité být trpělivý a vytrvat. Pro dialog s rozhodovacími orgány a k vyjádření názoru uživatelů je vhodné disponovat přesvědčovacími schopnostmi.

Další otázka otevírá téma přístupu *evidence-based* (založeno na důkazech) v knihovnách, jeho výhody a limity v porovnání s jinými metodami. Vychází z *evidence-based medicine* (medicině založené na důkazech): upřednostňuje pozorování a fakta. Uživatelé staví do centra rozhodovacího procesu, jeho vypovídací schopnost je ale časově omezená. Tento přístup by proto neměl být jediným nástrojem použitým v rozhodovacích procesech vedoucích pracovníků knihoven ani při tvorbě sbírek (jedná se o pouhá „čísla“). Navíc

metoda není ve Francii příliš vyučována, a pokud ji někteří aplikují, úplně se jim to nedaří. Přesto je vhodné při řízení organizace brát v úvahu změřitelné úspěchy nabízených služeb.

Do jaké míry je možné objektivizovat *professional knowledge* (profesní znalosti a zkušenosti)? Jak je učinit srozumitelnějšími pro odpovědné orgány i uživatele? Rozhodnutí by se měla činit na základě kombinace obou zmíněných přístupů. Jak lépe porozumět kompetencím jedněch nebo druhých v rámci oddělení? Na univerzitě v Lyonu byl před několika lety zaveden velmi úspěšný projekt vzájemného „školení“ zaměstnanců podle toho, co kdo umí a mohl by nabídnout, a co by se jiný chtěl dozvědět. Výsledkem je posílení vazeb v týmech a poznání toho, co kdo dělá.

Dalším způsobem měření spokojenosti je indikátor věrnosti NPS (*Net Promoter Score*) využívaný v marketingu k ověření, zda jsou klienti ochotni doporučit produkt nebo službu, a do jaké míry. Jeho použití v knihovnách je možné, neodráží ale celkovou spokojenost klientů – pouze těch, kteří mají chuť se ke knihovním službám vyjádřit, ať už pozitivně či negativně.

Samozřejmě není možné se uživatelů knihoven ptát na citlivé osobní údaje, které by poukázaly na příslušnost například k etnické či sexuální menšině. Jak ale zajistit služby i pro tyto skupiny obyvatel, když posláním knihovny je bojovat proti vyčleňování? Je to velmi náročný úkol. Bylo by třeba změřit rozmanitost sbírek a uzpůsobení prostor všem skupinám klientů. Zároveň se jich přímo dotázat, zda knihovna nabízí, co potřebují. Nicméně největší skupinou „vyčleněných“ jsou i ve Francii ti, kdo se do knihovny jednoduše ostýchají vstoupit.

Abychom se neztratili v množství měřitelných dat a vybrali adekvátní indikátory, mělo by vedení definovat cíle strategické (dlouhodobé), které se budou týkat celkového směřování organizace, např. obnovit vztahy s veřejností. Taktické (střednědobé) cíle jsou definovány vedoucími pracovníky oddělení. Všichni členové týmu se mohou podílet na realizaci cílů operativních (krátkodobých), např. získat a udržet si nové čtenáře z určité cílové skupiny.

Příspěvek je doplněn stručnou charakteristikou americké zprávy *Understanding the Social Wellbeing Impacts of the Nation's Libraries and Museums* Institutu muzejních a knihovních služeb, který zkoumal roli muzeí a knihoven pro dosažení sociálního blahobytu v tamějších komunitách. Na závěr je citováno a komentováno několik zdrojů k tématu hodnocení.

HERBERT, Marie-Emilia a Jérémie LÉONARD. Datacc, une plateforme pour les chercheurs en physique et chimie: mettre en lumière les résultats négatifs: entretien avec Marie-Emilia Herbet et Jérémie Léonard [Datacc, platforma pro vědce v oborech fyziky a chemie: jak zviditelnit negativní výsledky: rozhovor s Marie-Emilií Herbert a Jérémie Léonard]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupný z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-056>.

Knihovny univerzity Lyon-1 a univerzity v Grenoblu společně vyvinuly platformu *Datacc* (<https://www.datacc.org/>), doprovodnou službu pro vědce z oborů fyziky a chemie, která je financována z francouzského národního projektu pro meziknihovní spolupráci ve vědě CollEx-Persée. Příspěvek je rozhovorem časopisu BBF s pracovníky za tuto platformu odpovědnými – představují projekt a jeho nejnovější směřování týkající se publikování negativních výsledků ve vědě.

Datacc obsahuje články, zdroje, nástroje a vzdělávací aktivity k tématu správy dat. Nabízí výběr datových úložišť. Je stále vyvíjen, v poslední době bylo investováno zvláště do tzv. elektronických laboratorních sešitů (informační a vzdělávací semináře, nabídka softwarů), pomoci při sestavování plánů správy dat a osvěty o šíření negativních výsledků. Při vedení projektu jsou vyžadovány široké kompetence v oblastech redakční práce,

informatiky, informačního monitoringu, vztahů s veřejností a komunikace s vědci. Vedoucí pracovníci knihoven na něm spolupracují s inženýry v informatice a fyzice.

Myšlenka pracovat s negativními výsledky se zrodila z analýzy užívání elektronických laboratorních sešitů a z vědomí, že v současných vědeckých zdrojích se s uvedeným typem výsledků prakticky nepracuje. Na základě vlastní ankety mezi vědci a doktorandy v chemii, fyzice a příbuzných vědách bylo zjištěno, že vědci se nebrání šíření svých negativních výsledků, ba naopak. Brání jim v tom však nedostatek času a přílišná složitost při obnovování a interpretaci těchto výsledků. A nejen to. Publikované negativní výsledky mohou protřečet výsledkům vědecké autority, neexistuje 100% jistota, že výchozí hypotéza nemůže být potvrzena a že byla použita správná metodologie; nevíme, proč byl pokus neúspěšný, a nakonec můžeme publikováním těchto výsledků nahrát konkurentům. Tým *Datacc* nabízí řešení v podobě platformy pro šíření negativních výsledků s možností komentářů. Otevřený dialog mezi kolegy je zásadní, i o negativních výsledcích by měla být vedena debata.

V rozhovoru jsou zmíněny časopisy, které jsou plně zaměřené na publikování negativních výsledků, a ty, jejichž ediční politika jasně říká, že je možné zaslat články popisující negativní výsledky.

Knihovníci šíří mezi vědci a studenty doktorských programů osvětu týkající se otevřené vědy. Otevřenou vědou je myšlen přístup ke znalostem v celé šíři; vzniká tak prostor pro úvahu o problematice šíření negativních výsledků. Úkolem knihovníka je zařadit téma do programu školení pro vědeckou veřejnost.

Příspěvek je zakončen charakteristikou *TOP Factoru* (<https://topfactor.org/>), indikátoru transparentnosti vědeckých časopisů. Vznikl v únoru 2020 jako alternativa Impact Factoru a klade si otázku, zda je v daném časopise možné šířit skutečně důvěryhodné výsledky. Byl vytvořen v americké neziskové organizaci Center for Open Science.

BLUMER, Eliane a Antoine MASSON. Le data Management Plan Cost Calculator: l'automatisation au service des chercheurs de l'EPFL [Kalkulátor nákladů plánu správy dat: automatizace ve službách vědeckých pracovníků Vysoké školy polytechnické v Lausanne]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-057>.

Kalkulátor nákladů plánu správy dat (*Data Management Plan*, DMP) byl vyvinut na půdě švýcarské École polytechnique fédérale de Lausanne (EPFL, <https://www.epfl.ch/en/>). Vyšel z potřeby vědeckých pracovníků při vyplňování jejich DMP. Mnoho z těchto dokumentů obsahuje rozpočtovou část, v níž musí být uvedena částka spojená s náklady na výzkumná data po celý jejich životní cyklus, od akvizice po archivaci. Pro vědce bývá obtížné a časově náročné tyto informace získat. Mnoho z nich ani neví, kam se obrátit a co se jim v této oblasti nabízí. Proto vznikl projekt volně přístupné webové stránky, kde jsou uvedeni všichni dodavatelé dat pro vědecké pracovníky univerzity – dodavatelé interní (IT oddělení) i externí.

Kalkulátor nákladů (<https://costcalc.epfl.ch/>) obsahuje kategorie dodavatelů (jež částečně kopírují životní cyklus dat), možnost výsledné a poměrně přesné kalkulace exportovat, a nakonec pokročilejší nápovědu k různým možnostem. Fungování je jednoduché: uživatel si v každé kategorii vybere dodavatele a může spočítat náklady (specifikací různých možností, časového ohraničení atd.). Je možné dodavatele ručně přidávat, převádět měny a přidávat nebo odebírat stejnou kategorii. Částka pro každého dodavatele je zobrazena v dolní části stránky. Uživatel může následně sumarizovat svoje volby a konečnou tabulku vložit do vlastního dokumentu DMP. Každá kategorie

a dodavatel jsou vybaveni tlačítkem nápovědy s dodatečnými informacemi – kontaktem na dodavatele a možností dozvědět se něco nového v oblasti vědeckých dat.

Aplikace byla od počátku zamýšlena jako velmi jednoduchá (veškeré informace se nacházejí na jediné webové stránce a aplikace sama je jednoduchou stránkou vyžadující jen nejzákladnější webový server), přizpůsobivá (kalkulátor nákladů lze lehce přizpůsobit potřebám jiné instituce změnou dodavatelů a nákladů) a otevřená (zdrojový kód je k dispozici ve skladišti GitHub).

Aplikace používá rámec *JavaScript open source React* pro jednoduché vytváření dynamických webových stránek. Může být používána jinou institucí – stačí pouze změnit konfigurační soubor podle konkrétních potřeb. Konfigurační soubor je určitým způsobem srdcem aplikace a umožňuje konfigurovat vzhled kalkulátoru podle vlastních potřeb. Je možné konfigurovat dodavatele (názvy, tlačítka nápovědy, ekonomické modely), kategorie (název, ikonu, tlačítka nápovědy, přiřazení dodavatele), aplikaci (nastavit defaultní měnu, měny pro převody, logo instituce, e-mail).

Nejnovější verze kalkulátoru obsahuje funkci sledování (*tracking*) pro získání detailnějších informací o užívání, počtu uživatelů a všech statistikách. Ukazuje nejžádanější kategorie a dodavatele a na základě toho je přizpůsobován obsah. Uživatel může nebo nemusí sledování aktivovat, přičemž žádné citlivé informace nejsou ukládány. Kalkulátor se stal inspirací pro další oddělení vysoké školy.

Pro pracovníky knihovny bylo důležité ukázat, že i takový projekt, jakým je vývoj podpůrného nástroje, má ve vědecké či univerzitní knihovně svoje místo a přináší užitek. Doufejme, že nástroje tohoto typu budou nadále v knihovnách vyvíjeny. K tomu bude třeba u personálu rozšiřovat mnohé kompetence v oborech informatiky, vědeckých informací a dat a obecně ze světa vědy. V této souvislosti uvedme, že autory článku jsou fyzik, který v univerzitní knihovně zastával funkci specialisty vědeckých dat, a specialistka na informační systémy, nyní vedoucí týmu spravujícího vědecká data v knihovně této švýcarské vysoké školy.

BOULET, Vincent. Les métadonnées, un enjeu déontologique pour les bibliothécaires: entretien avec Vincent Boulet [Metadata, metodologická výzva pro knihovníky: rozhovor s Vincentem Bouletem]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-2. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-059>.

Transparentnost v knihovnách neznamená jen zveřejňování informací; promítá se do schopnosti umět zpochybnit své vlastní profesní postupy. V anglosaských zemích se stále častěji diskutuje o implicitní předpojatosti při klasifikaci – což není pouze otázka technická, ale i kulturní. Vincent Boulet z Francouzské národní knihovny je vedoucí Katalogizační sekce IFLA. V rozhovoru objasňuje, jak tato výzva obstála ve francouzském prostředí.

Deontologie je (podle Wikipedie) směr filozofické etiky, který soudí, že člověk se má rozhodovat a jednat podle pevných zásad povinnosti a neodvozovat správnost či nesprávnost jednání z jeho důsledků. Pro knihovníky se v době masivního šíření dat stává tato otázka velmi aktuální při popisu zdrojů a tvorbě souvisejících rejstříků. Data jsou dostupná, sbíraná a znovu používána někdy v souvislostech velmi vzdálených svému vzniku a profesním pravidlům. Zároveň dochází k vývoji debat ve společnosti – metadata nežijí sama o sobě, nýbrž reagují na společenské souvislosti.

Francouzští kolegové se mohou opřít o důležité dokumenty, jakým je Kodex deontologie knihovníků z roku 2020 (vydala ABF – Asociace francouzských knihovníků). Profesionální postupy fungují jako pojistka proti svévoli nebo nerespektování soukromí. Například rejstřík jmených autorit Francouzské národní knihovny podléhá národním i evropským regulacím (GDPR). Osobní informace týkající se orientace, názorů, soudních rozsudků apod.

jsou absolutně vyloučeny. Důvěrné pseudonymy se nezveřejňují. Autoři a autorky, ke kterým se záznamy vztahují, mohou žádat o jejich změny a často tak dělají. Co se týká francouzského předmětového indexačního jazyka RAMEAU, platí zde pravidlo, že žádný koncept nelze vytvořit, pokud neodpovídá potřebě indexace řádně zaznamenaných dokumentačních zdrojů. Tím je zajištěna neutralita – nově vytvořený koncept je zpřístupněn k užívání ve vědě bez subjektivních pozic. I přesto u rejstříků probíhá kontrola kvality.

K tomu, aby byly rejstříky skutečně tvořeny v souladu s etikou a deontologickými zásadami, je třeba při práci dodržovat tři hlavní principy. Prvním je ten, že knihovník jako veřejný činitel musí zůstat neutrální. Při popisu dokumentů nesmí dojít k žádné cenzuře, musí být zaručen pluralismus, encyklopedický duch a používány nejnovější zdroje a služby. Druhým principem je záruka universalismu, který umožňuje koexistenci různých přístupů v komunitě tvořené mnoha uživateli. K tomu je třeba pružnějších norem a profesních postupů (například heslo *pohlaví* čeká v předmětovém jazyce RAMEAU na přepracování). Třetím principem je způsob, jakým lze objektivizovat, a dokonce překonat, zdánlivý rozpor mezi odbornými zásadami a hierarchií pramenů na jedné straně a očekáváním uživatelů a vývojem výzkumu na straně druhé. Totiž, aby byla hesla v jazyce RAMEAU platná delší dobu, měla by odrážet stabilizovaný stav výzkumu. Proto získává komunikace s uživateli (tj. vědeckými pracovníky) na důležitosti.

HEURTEMATTE, Véronique. Les plateformes de lecture sociale ont contribué à l'émergence du statut d'amateur expert: entretien avec Laura Bousquet [Jak platformy sociálního čtení přispěly ke vzniku statusu amatéra odborníka: rozhovor s Laurou Bousquet]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-1. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-038>.

Laura Bousquet je členkou vědeckého týmu pro informační a komunikační vědy ve francouzském Lyonu a v době vydání rozhovoru připravovala doktorskou práci o platformách sociálního čtení (*lecture sociale, social reading*), jejich používání vydavateli ve Francii, Německu a Spojených státech a roli ve vztahu mezi vydavateli a čtenáři.

Nejen v knižní oblasti, ale i v dalších sektorech lidského počínání došlo s příchodem sociálních platform k zesílení již dříve probíhajících změn – v digitálním světě je sběr dat o uživateli mnohem snadnější. V knižním sektoru, kde nabídka převažuje nad poptávkou, se jedná o velmi zajímavou aktivitu. Platformy se stávají prostředníkem mezi vydavateli a čtenáři. Sbírají informace o knihách, zejména o novinkách, ale i o čtenářích a o tom, jak jsou na platformách aktivní. Ti si to nemusí plně uvědomovat, ale sledováním určité knihy a jejím hodnocením dodávají informace o svém vkusu a zvyklostech. Vydavatelé tato média nepodceňují, jelikož sebraná data umožňují provádět cílenější marketing a mohou ovlivnit například výběr obálky knihy. Platformy přispěly ke vzniku statusu *amatéra odborníka* a čtenářům-zákazníkům se dostalo uznání. Dodejme však, že sítě jako Instagram a Tik Tok jsou pro vydavatele svým širokým záběrem zajímavější než platformy sociálního čtení, i když z nich nemohou sbírat data.

Jak mohou knihovny využít existenci těchto platform a sociálních sítí? Zdá se, že ve Francii se knihovny tématu chopily lépe než v USA nebo v Německu. Ty, které užívají aplikaci *Babelio* (francouzský ekvivalent amerického *GoodReads*), mohou do svých katalogů importovat hodnocení uživatelů. Nedávno vzniklá služba *Goodbook* by ráda spolupracovala s kulturními institucemi, snad tedy i s knihovnami. Avšak žádná z platform nenabízí lokalizaci díla v knihovnách, pouze v knihkupectvích. Některé knihovny přistoupily k tvorbě vlastní aplikace, ale měly by také spolupracovat s existujícími platformami, protože trh se zdá být nasycen. Co se týká sociálních sítí, jsou knihovnami již zhusta využívány, ale bylo by dobré tak činit i na meziměstské a regionální úrovni.

V době covidové nabízely platformy čtenářům online setkání s autory, která až do té doby probíhala v knihovnách a knihkupectvích. Jelikož vydávání novinek bylo omezeno, museli vydavatelé předvést, co mají na skladě. I zvyklosti uživatelů se změnila – byli jsme svědky zvýšeného zájmu o praktické příručky, literaturu pro mládež, komiksy a manga.

Způsob, jakým oznamujeme a organizujeme kulturní akce, již bude jiný. Samozřejmě vše nezůstane v online prostoru, pravděpodobně se uplatní hybridní přístup. Jedna německá knihovna, která během pandemie nabídla čtenářům setkání s autory a čtení v online prostoru, uvedla, že se díky tomu její viditelnost výrazně zvýšila a našli si k ní cestu bývalí čtenáři. Dalším trendem, který během pandemie posílil, bylo informování o každodenním životě knihkupectví, nakladatelství či knihovny prostřednictvím malých videí na Instagramu nebo Tik Toku. Je to způsob, jak udržet kontakt se čtenáři a dát jim možnost vstoupit za kulisy, stát se součástí týmu.

HEURTEMATTE, Véronique. Un „Dico-Sprint“ pour élaborer collaborativement un glossaire de la science ouverte: entretien avec Sandrine Sabatié [Akci Dico-Sprint ke kolaborativnímu vytvoření glosáře otevřené vědy: rozhovor se Sandrine Sabatié]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-1. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-034>.

V polovině roku 2021 byla centrem pro zpracování informací při francouzském Národním institutu vědy pro zemědělství, výživu a životní prostředí (INRAE) organizována jednodenní akce – online *Dico-Sprint* (<https://prosodie.cati.inrae.fr/dico-sprint>). Jejím cílem bylo kolaborativním způsobem sepsat definice a překlady 80 anglických termínů souvisejících s otevřenou vědou. Výstupem by měl být glosář, společný rejstřík pro komunitu vědců a inženýrů institutu. Příspěvek je rozhovorem se Sandrine Sabatié, jednou z organizátorek akce.

Sprint je formát intenzivního pracovního nasazení, který informatici dobře znají. Ve velmi krátkém čase umožňuje mobilizovat osoby různých profilů, v tomto případě informatiky a informační profesionály, a vytvořit konkrétní výstup.

Akce se zúčastnilo 15 osob, z nichž bylo utvořeno sedm smíšených dvojic (muž/žena): informatik s vědeckým pracovníkem nebo informačním specialistou. Glosář byl rozdělen do částí po 14 termínech, přičemž některé již měly, jiné neměly definici (nebo anglický překlad), aby každá dvojice měla možnost si přečíst, přeformulovat, editovat a přeložit různé definice termínů. Několik dní před touto akcí zveřejnil francouzský Národní institut pro vědecko-technické informace (INIST) trojjazyčný tezaurus otevřené vědy, který byl při akci také konzultován (<https://www.inist.fr/nos-actualites/un-thesaurus-trilingue-de-la-science-ouverte-dans-loterre/>).

Účastníci ocenili, jak pečlivě byla akce naplánována a připravena. Diskuze s kolegy-profesionály, kteří mají jiný pohled na věc, byly obohacující a debatovalo se hojně. Na druhou stranu pro některé účastníky byl jednodenní formát *Sprintu* příliš intenzivní. Skupina pořadatelů si chválí velký pokrok v projektu glosáře, jenž by byl pro malý tým těžko realizovatelný v běhu každodenních úkolů a jiných projektů.

Zbývá doladit a odsouhlasit všechny vzešlé návrhy, a nakonec glosář vložit na plánovaný web pro otevřenou vědu institutu INRAE. Mezitím je v plánu vytvořit webovou stránku, kde by byl glosář ke konzultaci a modifikaci.

MOISON, Pierre. On en parle: sélection de ressources autour du journalisme scientifique [O čem se mluví: výběr zdrojů pro novinářinu ve vědě]. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2021-1. ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2021-00-0000-017>.

Rubrika *O čem se mluví* přináší čtenářům francouzského knihovnického časopisu BBF doplňující informace o aktualitách v oboru. Téma žurnalistiky ve vědě bylo vybráno při příležitosti založení nového francouzského vědeckého měsíčníku Epsilon (<https://www.epsilon.com/>) bývalými novináři časopisu *Science & Vie* (<https://www.science-et-vie.com/>). Ti dali výpověď poté, co byl jejich časopis (s 30 dalšími) v roce 2019 zakoupen kontroverzní mediální skupinou Reworld. V prosinci 2020 odsoudilo 300 univerzitních a vědeckých pracovníků v deníku *Le Monde* praxi této největší francouzské časopisecké skupiny a její novinářskou etiku. Obsah je vytvářen bez redaktorů, kteří buď sami odešli, nebo byli „odejiti“. Nastupují méně nákladní stážisté a dochází k publikování reklamního obsahu a šokujících, někdy i nepravdivých informací. Hlavním cílem je zisk, který je obrovský. To vše v době rozmachu dezinformací v souvislosti s očkováním proti nemoci covid-19.

V dubnu 2021 je v deníku *Le Monde* vykreslena cesta k tisku bez novinářů. Je takový časopis stále hoden svého jména? V reakci na to francouzské Ministerstvo kultury a komunikace zvažuje odebrat finanční příspěvky titulům, které nezaměstnávají redaktory a editory.

Bývalý šéfredaktor *Science & Vie* popisuje ediční linii nově založeného a jím vedeného časopisu Epsilon, financovaného skupinou Unique Heritage Media: nechce být za všech okolností popularizátorem vědy, ale bude přímo spolupracovat s vědci otevřenějším a přívětivějším způsobem, než tomu bylo u *Science & Vie*. Některá složitá témata, jako jsou 5G sítě, elektromobily nebo bitcoiny, není možné zjednodušovat. V reakci na to vytváří Epsilon na crowdfundingové platformě Ulule rekord. *Charta redakční nezávislosti* časopisu stanovuje, že všechny články spadají pod odpovědnost redakce a akcionáři ani inzerenti nesmí do jejich obsahu zasahovat.

Postavení vědy ve společnosti a v médiích zůstává ve Francii žhavým tématem. Objevují se nové univerzitní projekty popularizace vědy (webový časopis PSSST! nebo portál Pop'Sciences), pokračuje debata o roli žurnalistiky ve vědě, nových hranicích lobbingu a strategiích firem, jež se snaží vědecké poznatky využít ve svůj prospěch. Znepokojení vyvolává také plánovaný a kontroverzní projekt Dům vědy a médií. Publikování vědeckých informací je dnes poznamenáno tím, že většina médií nemá v redakcích dostatek vědeckých novinářů, někdy dokonce vůbec žádné. Je třeba, aby je zaměstnali, a v některých případech se tak konečně stává. Ale poskytovat vědecky nekompetentním médiím předem připravené a namíchané „oficiální vědecké poznatky“, určené k nekritickému „papouškování“, by jen prohloubilo nedůvěru v média i ve výsledky vědy.

Zpracovala: Mgr. Veronika Tichá a Mgr. Lenka Čížková
Redakčně připravila: PhDr. Anna Machová

TICHÁ, Veronika a Lenka ČÍŽKOVÁ. Novinky zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna: knihovnická revue*. 2022, **33**(1), 99–112. ISSN 1801-3252.